

Näin tehdään rahaa

Ronja Roms
Helena Rostedt

Kaikki mitä olet
halunnut tietää
rahasta ja
sijoittamisesta

WSOY

Ensimmäinen painos

Teksti © Ronja Roms, Helena Rostedt ja WSOY, 2025

Kuvat © Linda Pajunen ja WSOY, 2025

Graafinen suunnittelu: Linda Pajunen

Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN: 978-951-0-51734-5

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@wsoy.fi

Näin tehdään rahaa

///
Ronja Roms
Helena Rostedt

Kaikki mitä olet
halunnut tietää
rahasta ja
sijoittamisesta

Werner Söderström Osakeyhtiö
Helsinki

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto 7

Sinun ei tarvitse olla taloustieteilijä onnistuaksesi rahan kanssa.....	8
Miksi raha-asioissa voi menestyä ilman talouskoulutusta?	12

2. Mikä raha on ja miten se toimii? € 15

Yleistä.....	16
Rahan peruseriaatteen.....	17
Lama - miksi on tärkeää puhua siitä?	20
Kuinka raha vaikuttaa elämäämme.....	23
Rahattomuus on tavallista.....	24
Voittoa vai vastuuta? Kapitalismin haasteet ihmisille ja luonnolle.....	29

3. Raha ja minä. Mikä on rahamindset? 33

Mitä tarkoittaa rahamindset?.....	34
Kuinka ottaa talous haltuun loppuiksi?	38
Näin parannat omaa rahatilannettasi helposti.....	42
Voiko raha tuoda onnea?	45
Rahaa riittää kaikille. Vai riittääkö?	46
Onko sinulla niukkuuden vai kasvun ajattelutapa? Miksi sillä on väliä?	48

4. Tulonlähteet. Miten ansaita rahaa 59

Laita munat useampaan koriin - miksi monipuolisuus kannattaa	60
Osa-aikatyöt ja niiden merkitys.....	64
Yrittäjyys yhdeksi vaihtoehdoksi	67
Brutto ja netto - mistä palkka oikeasti koostuu?	68
Huoli työelämän kuormittavuudesta	71

5. Verkostoituminen ja yhteisöllisyys 75

Mitä verkostoituminen on?	76
Vinkkejä verkostoitumiseen.....	83

6. Budjetointi ja säästäminen 89

Rahaan liittyviä ajatuksia	90
Miksi budjetointi on tärkeää?	96
Käytäntö – miten aloitan?	98
Automatisoi taloutesi – vapauta energiaasi tärkeämpiin asioihin	103
Kuluttaminen perustuu tunteisiin.....	106

7. Sijoittaminen 115

Sijoittamisesta puhuvat kaikki, mutta mitä se oikein on?	116
Tuotto ja riski	118
Mitä kryptovaluutat ovat?	128
Osakesijoittaminen sopii kaikille – vai sopiiko?	132
Rahastosijoittaminen kunniaan!	138

8. Hyvä ja huono velka 147

Mitä velka on ja miten se toimii?	148
Älä tule paha velka, tule hyvä velka	154
Miten velkaa voi käyttää sijoittamiseen?	164

9. Tulevaisuuden taloustaidot 167

Aseta tavoitteita – myös taloudessa	168
Yksi tätiluku	174

10. Yhteenveto ja motivaatio jatkaa oppimista 181

LUKU I

Johdanto

- Miksi rahasta ja sijoittamisesta puhuminen on tärkeää
- Kirjan tavoite inspiroida ja valmentaa

Sinun ei tarvitse olla taloustieteilijä onnistuaksesi rahan kanssa

Hei! Oletko koskaan miettinyt, miksi jotkut ihmiset tuntuvat olevan rahan taitureita ilman mitään erityistä talouskoulutusta? Miten se on mahdollista? Tässä kirjassa lähtökohtana on, että menestyminen rahan parissa ei vaadi taloustieteen opintoja eikä Mensa-tason älykkyyttä. **Riittää, että sinulla on halu oppia ja kokeilla uutta.**

Avainasemassa on oikeasti tahtosi oppia uutta. Emme kirjoittaneet tätä kirjaa siksi, että käskisimme sinua tekemään parempia valintoja elämässäsi vaan siksi, että haluaisit tämän luettuasi tehdä niitä.

Järkevää käyttäytymistä on vaikeaa, jopa mahdotonta opettaa, koska loppujen lopuksi se on sinusta itsestäsi kiinni. Voimme opastaa ja neuvoa, jopa paasata, mutta viimeinen askel, se kaikista tärkein, jää sinulle. Ai mikä se on? Tekeminen. Loppujen lopuksi merkittävää ei ole se, kuinka monta kirjaa luet. Jos et koskaan vie lukemaasi käytäntöön, lukeminen on vain hukkaan heitettyä aikaa.

Elämme yhteiskunnassa, jossa rahan kuluttaminen on suurempi bisnes kuin sen säästäminen. Yhteiskunnassa, jossa fyysinen raha jää yhä useammin näkymättömäksi. Maailmassa, jossa pikavippejä markkinoidaan nopeana ja helppona ratkaisuna kaikkeen samalla kun sosiaalinen media hiipii ihon alle ja painostaa meitä kuluttamaan yhä enemmän ja enemmän tarpeettomiin asioihin.

Sue Bingham ja David Whitebread Cambridgen yliopistosta teettivät tutkimuksen, josta selvisi, että lapset oppivat rahankäyttötavan jo ennen seitsemättä ikävuotta. Mieti, miten tärkeää kotoa saatava rahakasvatus on! Nämä opitut ja omaksutut tavat säästää, sijoittaa ja käyttää rahaa näkyvät myös aikuisena ilman että siihen edes kiinnittää huomiota.

Pohdi hetki omaa rahankäyttöäsi. Löydätkö yhtäläisyyksiä siihen, miten rahasta puhuttiin lapsuudenkodissasi ja miten sitä siellä

käytettiin? Onko sinulle jäänyt rahaan liittyviä ajatuksia, tapoja tai hokemia, jotka tarkemmin ajateltuna eivät viekään sinua eteenpäin vaan saattavat olla jopa vahingollisia?

Lapsena omaksutut tavat voivat olla tiukassa ja niiden muuttaminen vaatii tietoista työtä varsinkin, jos omaksutut tavat haluaa muuttaa pysyvästi. Mutta älä säikähdä, se on mahdollista.

Käymme myöhemmin kirjassa läpi keinoja omien rahaan liittyvien tottumusten muuttamiseen.

Onko peli siis menetetty? Eli ei muuta kuin kirja nurkkaan ja uusia huonoja rahavalintoja kohti? Ei sentään. Vaikka rahankäyttötapamme muodostuvatkin tutkimusten mukaan jo hyvin nuorena, on täysin mahdollista muuttaa näitä tapoja myöhemmin elämässä. Se vaatii vain tietoista harjoittelua sekä halua muuttaa opittuja malleja ja rutiineja.

Voit muuttaa omia rahankäyttötapojasi esimerkiksi näin:

- 1. Opettele budjetoimaan** - Seuraa mihin rahasi menevät ja mieti, kuinka voisit säästää tai käyttää rahaa viisaammin.
- 2. Harjoittele säästämistä** - Voit aloittaa pienillä summilla ja tehdä säästämisestä säännöllistä.
- 3. Ota mallia hyvistä esimerkeistä** - Katso, miten muut hallitsevat rahaa, ja kokeile heidän vinkkejään. Opiskele, juttele ja kuuntele!
- 4. Muuta ajatusmalleja** - Jos uskot, että "rahaa on aina liian vähän", ala mieluummin ajatella, että raha on resurssi, jota voi oppia hallitsemaan.
- 5. Aloita sijoittaminen** - Ota perusasiat haltuun ja laita raha töihin.

OK!

Kaikkea tätä avaamme kirjassa tarkemmin. Rahaan liittyy paljon muutakin kuin pörssikursseja, säästettyjä euroja ja taloudellista turvallisuutta. Asiat eivät aina mene suunnitellusti, vaan elämä heittää tasaisin väliajoin eteen yllätyksiä. Voi myös olla, että olet sattunut syntymään perheeseen, jossa rahasta on puutetta vähän väliä.

Rahattomuutta seuraa usein velkaantuminen, ja tutkimusten mukaan myös se siirtyy sukupolvelta toiselle. Se ei siirry velkana, koska velka ei periydy, mutta velkaantumiseen johtavat käytösmallit saataan oppia lapsuudenperheestä. Kukaan ei pysty vaikuttamaan menneisyyteen tai siihen, minkälaiseen perheeseen syntyy. Mutta jokainen voi vaikuttaa tulevaisuuteensa. Meille kaikille on annettu eri lähtökohdat elämään, joillakin ne ovat helpommat ja toisilla vaikeammat. Jako ei aina ole reilu. On kuitenkin tärkeää muistaa, että voimme itse vaikuttaa siihen, miltä tulevaisuus näyttää.

Yksi elämän tärkeimmistä opeista on ymmärtää, että jotain saavuttaakseen täytyy olla valmis tekemään työtä. Jahkailu ja hengailu eivät tuo tuloksia koska mikään elämässä ei tule täysin ilmaiseksi: vaikka hallussasi olisi kaikki maailman tieto, sitä täytyy osata hyödyntää käytännössä, jotta syntyy tuloksia. Ja jos haluat erottautua vielä selkeämmin, aloittamisen lisäksi on panostettava myös asioiden loppuun viemiseen. Näin syntyy jo suuria tuloksia!

Sanonnassa ”olet viiden lähimmäisen ihmisen summa” on paljon perää. Katso siis tarkasti ympärillesi aina kun tahdot oppia tai oivaltaa jotain uutta.

Uskalla kysyä apua

Moni kulkee elämässä vuodesta vuoteen toivoen ja haluten jotain, mutta ei kehtaa tai uskalla kysyä apua. Kysymällä haet kumppanuutta ja tukea, ja niitä jokainen meistä tarvitsee. Yksin voi halutessaan edetä nopeasti, mutta yhdessä pääsee pitkälle. Me kaikki kysymme joka päivä muilta ihmisiltä apua, ideoita, tietoja, kontakteja, vinkkejä ja kaikkea maan ja taivaan väliltä. Nämä tiedot voisivat viedä meitä eteenpäin. Me emme esimerkiksi olisi kirjoittaneet tätä kirjaa WSOY:n kanssa, jos emme olisi kysyneet kustannustoimittajalta heidän kiinnostustaan työskennellä kanssamme.

Ihmiset haluavat auttaa toisiaan. Se tulee useimmilta ihmisiltä luonnostaan. Mutta sinun on annettava heille ensin siihen mahdollisuus.

Saatat saada jopa enemmän kuin mitä aluksi pyysit. Vastavuoroisuus on tässä avainasemassa. Ei voi olettaa voivansa lähestyä muita ihmisiä käsi ojossa ilman, että on myös itse valmis antamaan omastaan heille.

Hakeudu seuraan, jossa se mitä sinä haluat saavuttaa, on jo saavutettu. Urheilija tulee aina kannustamaan sinua urheilemaan, sijoittaja sijoittamaan ja yrittäjä yrittämään.

Meidän ohjenuoranamme on aina hakeutua sellaiseen seuraan, jossa oma unelma on jo saavutettu. Se mitä me toivomme tekemämme vuoden tai kahden päästä, voi olla toiselle yhtä tavallista kuin tiistainen aamupäivä. Kun ympärillämme on unelman jo saavuttaneita, voimme omaksua heidän toimintatapojaan.

Tätä kirjaa kirjoittaessa kävimme kirjanjulkareissa, juttelimme kirjailijoiden kanssa ja vietimme heidän kanssaan aikaa. Saimme tästä uusia rutiineja ja ideoita, joiden avulla tämä teos valmistui.

Miksi raha-asioissa voi menestyä ilman talouskoulutusta?

Niin, miksi näin? Kaikkiin aloihin tämä ei suinkaan päde. Maallikko ei hoida lujuuslaskentaa paremmin kuin insinööri, joka on opiskellut aiheutta vuosia, eikä tavallinen tallaja istu käräjäoikeudessa tuomarina jakamassa tuomioita. Miksi talouden säännöt ovat erilaiset? Miksi joku kauppakorkeakoulusta valmistunut ekonomi ei välttämättä tiedäkään tuon taivaallista rahastosijoittamisesta? Ja miksi kouluja käymätön pitkäaikaistyötön voi olla mestari budjetoimaan ja sijoittamaan? Se johtuu siitä, että taloudessa menestyminen ei riipu pelkästään tiedoista vaan myös siitä, miten käyttäydymme.

Talouteen liittyy monta aspektia. On totta, että koulutettu luultavasti pärjää paremmin excellin ja erilaisten laskukaavojen kanssa. Mutta hän ei välttämättä pärjääkään enää siinä vaiheessa, kun pitää alkaa laskemaan omia tuloja ja menoja. Rahataidot on myös psykologiaa. Psykologia taas on tieteenala, jonka tutkimuksen kohteina ovat ihmisen mieli ja käyttäytyminen. Ja juuri käyttäytyminen on avainasemassa. Aikaisemmat kokemukset elämässä vaikuttavat siihen, miten sinä tai minä käyttäydymme.

Raha on tärkeä asia lähes jokaiselle ja se vaikuttaa arkeemme ja valintoihimme.

Lähtökohtaisesti ihminen tarvitsee rahaa elääkseen hyvää ja miellyttävää elämää. Jokainen meistä kuitenkin ajattelee rahasta vähän eri tavalla. Olet käyttänyt tuntosarviasi lapsuudesta asti ja tutustunut niiden avulla maailmaan. Kaikki kokemukset ja kohtaamiset ovat muokanneet rahaan liittyviä uskomuksiasi ja ajatuksiasi.

Makrotalous on tieteenala, joka tutkii suuria taloudellisia tapahtumia ja ilmiöitä, jotka vaikuttavat meidän kaikkien elämään. Tutkimuksessa *Depression Babies: Do Macroeconomic Experiences*

Affect Risk-Taking? tarkasteltiin, miten suuret ilmiöt ja maailmanlaajuiset tapahtumat vaikuttavat ihmisten riskinottokykyyn. Tutkimuksessa havaittiin, että henkilöt, joiden elämän aikana osakemarkkinoiden tuotot ovat olleet alhaisia, ovat haluttomampia ottamaan taloudellisia riskejä, osallistuvat vähemmän osakemarkkinoille ja sijoittavat osallistuessaan pienemmän osan käteisvaroistaan osakkeisiin. Tuoreemmilla tuottokokemuksilla oli tutkimuksessa voimakkaampi vaikutus, mutta myös elämän alkuvaiheiden kokemukset vaikuttivat merkittävästi vielä vuosikymmeniä myöhemmin.

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2023 vajaa 2 miljoonaa piensijoittajaa, eli sellaista ihmistä, jotka omistivat pörssiosakkeita tai rahastoja. On selvää, että heistä jokainen ei ole käynyt talouteen liittyvää koulutusta. Valtaosa on ihan tavallista tuulipukukansaa. Ja mikä onni, että näin on! Mikä onni, että sijoittamista varten ei tarvitse huippukoulutusta!

Taloustaidot eivät vaadi korkeakoulua. **Jokainen voi opetella hallinnoimaan omia rahojaan, ja siinä sivussa myös sijoittamaan.** Rahan kanssa voi menestyä ilman talouskoulutusta siksi, että akateemisen osaamisen sijaan se vaatii ennen kaikkea käytännön taitoja. Ne taas ovat kaikkien opeltavissa.

Jes!

**Mikä onni, että
sijoittamista
varten ei tarvitse
huippukoulutusta!**

LUKU 2

Mitä raha on ja miten se toimii?

- Mitä raha on?
- Miten se syntyy ja kiertää yhteiskunnassa?
Mitä se merkitsee arjessa?
- Rahan historia ja kehitys
- Loma ja sen vaikutukset

Vleistä

Rahasta ei aina ole helppo puhua. Suomessa on ollut tapana välttää suoraa ja syvällistä rahapuhetta. Jokainen aihe, josta ei puhuta suoraan, voi alkaa tuntua häpeälliseltä. Siihen liittyy helposti myös kysymyksiä vallasta ja syyllisyydestä.

Suomessa tapahtui selkeä muutos parempaan vuoden 2019 jälkeen. Silloin rahapuheesta tuli näkyvämpää ja se lisääntyi voimakkaasti sosiaalisessa mediassa. Rahapuhetta oli toki ollut aiemminkin, ja monet olivat tehneet taustalla pitkäaikaista työtä. **Vuonna 2019 rahapuhe alkoi kuitenkin muuttua ja siitä tuli jokaisen pirkon juttu.**

Suomen Pankki linjasi vuonna 2023 tavoitteekseen, että suomalaiset ovat maailman parhaita talousosajia vuonna 2030. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni ymmärtää, miksi oman talouden hoitaminen on tärkeää, ja että ihmiset tekevät järkeviä päätöksiä oman taloutensa suhteen. Tällä hetkellä talousopetusta on jo lisätty kouluissa. Suomeen tuli myös mahdollisuus avata osakesäästötili vuonna 2021, ja sijoittaminen on tehty halvemmaksi ja helpommaksi. Kaikille sopiva sijoituspuhe on lisäksi saanut enemmän palstatilaa mediassa. Siellä sijoituspuheeseen on reagoitu myös tuottamalla erilaisia sijoitusaiheisia ohjelmia. Niitä ovat olleet esimerkiksi *Asuntoflippaajat* YLE:llä, *Raharemontti* Nelosella ja *Sijoittajat*-sarja YLE:llä.

Tämä kirja ei ole historiankirja. Tarkoitus ei ole nukuttaa sinua pitkästyttävällä kertauksella rahan eri vaiheista, MUTTA. Mielestämme on silti tärkeää avata tässä luvussa hieman myös rahan historiaa. Sinun vanhempasi ovat todennäköisesti edelleen ainakin jollain asteella apunasi taloudellisesti, ja lähihistorian tapahtumat ovat voineet muokata heidän rahakäyttäytymistään. Uskomme, että tämä osio auttaa sinua ymmärtämään heitä paremmin.

Rahan perusperiaatteet

Miksi me tarvitsemme rahaa? Mikä rahasta tekee sellaista, että kaikki haluavat sitä ja ilman sitä on vaikea elää?

Ihmiset tarvitsevat jonkin sellaisen välineen, jonka arvon kaikki tietävät ja jonka avulla voi helposti vertailla asioiden, tavaroiden ja palveluiden arvoja toisiinsa. Rahaa tarvitaan aina.

Jos joskus kuulet jonkun väittävän, että rahalla ei ole väliä, älä usko.

Rahalla todellakin on väliä, ja sitä kannattaa tavoitella. Ilman rahaa elämästä tulee hankalaa, niin kapitalistista kuin se onkin.

Täydellisessä maailmassa, jossa ihmisten hyväsydämyisyys ja halu auttaa menisivät ahneuden edelle, rahalla ei välttämättä olisi merkitystä. Mutta todellisuudessa asia on toisin. Älä käsitä väärin: emme todellakaan kannusta olemaan itsekäs tai ahne, ja ehdottomasti toisten auttaminen on iso hyve. Ollaan silti realisteja – kukkarosi paksuudella on väliä.

Suomen Pankki linjasi vuonna 2023 tavoitteekseen, että suomalaiset ovat maailman parhaita talousosaajia vuonna 2030.

Mistä raha oikein tulee?

Miksi meillä on käytössä juuri nykyinen rahajärjestelmä? Entä voiko se vielä joskus muuttua toisenlaiseksi? Mikään ihmiskunnassa ei ole pysyvää, vaan asiat kehittyvät ja menevät eteenpäin.

Rahajärjestelmämme voi muuttua, ja varmasti muuttuukin vielä tulevaisuudessa. Se ei aina välttämättä muutu hyvään suuntaan, mutta siihen me emme voi vaikuttaa – kehitystä on mahdotonta pysäyttää. Raha ei ole immuuni muutoksille, ja myös sen historiassa on ollut paljon käännteitä.

Sana raha tarkoittaa eläimen turkista. Se juontaa juurensa aikaan, jolloin oravannahat oli kuuminta hottia vaihdannan välineenä.

Karusta Suomesta ei saanut kaikkea tarvittavaa elämiseen, joten paljon oli ostettava muualta. Koska meillä riitti metsää ja sen myötä pikkueläimiä, turkiksista tuli vaihdon välineitä. Oravannahoilla pystyi ostamaan hyödykkeitä vielä 1700-luvulla, mutta sen jälkeen raha alkoi yleistymään.

Ennen euroja meillä oli Suomessa käytössä markat, ennen markkoja meillä oli Venäjän ruplat, ennen niitä taas Ruotsin raha, eli äyrit, taalerit ja markat. Raha ei ollut yhtenäistä, vaan eri puolilla Suomea saattoi olla käytössä eri rahoja. Varsinais-Suomessa käytettiin enemmän Ruotsin rahoja, kun taas Itä-Suomessa ruplat olivat pääosassa.

Suomeen tuli ensimmäinen rahapaja Ruotsin vallan alla, ja se perustettiin Turkuun vuonna 1410. Rahapaja toimi siellä aina vuoteen 1558. Ensimmäinen Suomessa lyöty virallinen raha oli Erik Pommerilaisen aikainen ”kuusinainen”, joka oli arvoltaan kuusi penninkiä. Ruplien ja markkojen lisäksi Suomesta on löytynyt myös roomalaisia kultarahoja ja viikinkiajan hopearahoja.

Venäjän ruplat olivat käytössä vuoteen 1860 asti, jonka jälkeen Suomi sai ensimmäisen oman rahayksikön, Suomen markan. Vasta markan myötä rahankäyttö Suomessa yhtenäistyi. Jonnet ei muista, mutta markka oli käytössä vuoteen 2002 saakka. Sen jälkeen myös meidän kahden piti totutella uuteen rahaan, euroon. Suomessa on maksettu euroilla siitä saakka, mutta **mikään ei takaa, etteikö raha voisi olla tulevaisuudessa toisenlaista.** Hyvin todennäköisesti raha tulee sähköistymään lähivuosikymmenien aikana, ja tällä hetkellä EU valmisteleeekin mahdollisuutta digitaaliselle euroille.

hmm...

Mikä määrittää euron arvon?

Ei oikeastaan mikään muu kuin yhteinen päätös siitä, että yksi euro on tietyn arvoinen ja että sillä saa ostettua tietyn verran hyödykkeitä. Euro on niin sanottu **kelluva valuutta**. Se tarkoittaa sitä, ettei valuutan arvoa ole sidottu mihinkään, vaan sen hinta määräytyy markkinoilla.

Kelluvan valuutan vastakohta on kiinteä valuutta. Markka oli alun perin tällainen, samoin Yhdysvaltain dollari 1970-luvun puoleenväliin asti. 1970-luvulla dollari irrotettiin kultakannasta, ja dollarista tuli kelluva. Siihen asti dollarin arvo oli määräytynyt pankissa olevien arvometallien määrän mukaan. Kun valuutta kelluu, se mahdollistaa sen, että rahaa voidaan painaa teoriassa lisää äärettömästi, koska sen arvo ei pohjaudu enää mihinkään kiinteään asiaan, niin kuin kultaan.

Suomen markka oli sidoksissa Saksan markkaan aina vuoteen 1992 asti, jolloin markka päästettiin kellumaan. Ennen kellumista markka devalvoitiin 1991. Käytännössä markan arvoa heikennettiin suhteessa muihin valuuttoihin, ja kun se ei auttanut, markka päästettiin kellumaan. Tästä seurasi jotakin, mikä ei hevillä unohdu niiden suomalaisien mielestä, joihin se iski. Lama.

Lama – miksi on tärkeää puhua siitä?

1990-luvun lama aiheutti suomalaisille todella isoja taloudellisia menetyksiä. Laman syntyminen oli monen asian summa, mutta se kuuluisa viimeinen naula arkkuun oli markan päättäminen kellumaan.

Ennen markan kellutusta Suomen valtio ja keskuspankki (Suomen Pankki) vakuuttivat pitkään, että markkaa ei päästetä kellumaan eli sen arvon ei anneta määräytyä vapaasti markkinoilla. Tämä loi yrityksille ja kansalaisille turvallisuuden tunteen, koska he luottivat siihen, että Suomen markan arvo pysyisi vakaana esimerkiksi suhteessa Saksan markkaan tai Yhdysvaltain dollariin. Sen takia ihmiset uskalsivat ottaa lainoja.

Ennen lamaa 1980-luvulla Suomi oli vapauttanut rahamarkkinoita, eli sääntöjä oli kevennetty. Ihmiset ja yritykset saivat helpommin lainoja ja saattoivat ostaa vapaammin myös ulkomaan valuuttoja. Niinpä yritykset ja yksityishenkilöt alkoivat ottaa lainoja myös ulkomaan valuutoissa, kuten Yhdysvaltain dollareissa tai Sveitsin frangeissa, koska ne näyttivät olevan halpoja.

Kun lama alkoi 1990-luvun alussa, Suomen markan arvo romahti. Sen arvo verrattuna ulkomaan valuuttoihin siis laski paljon. Tämä teki ulkomaan valuutoissa otettujen lainojen maksamisesta yhtäkkiä paljon kalliimpaa. Joku oli esimerkiksi saattanut lainata 100 000 Saksan markkaa aikana, jolloin 1 markka vastasi 3 Suomen markkaa. Mutta myöhemmin 1 markka vastasikin 5 Suomen markkaa, ja lainan takaisinmaksuun tarvittava summa nousi hurjasti. Markan romahtaminen todella tuntui monen kuluttajan kukkarossa.

**!! Jos ihmisellä oli 500 000 markan
laina, olikin lainan summa yhtäkkiä
monta miljoonaa.**

Sos

Palkka tai tulotaso ei noussut samassa suhteessa, joten ihmisillä ei ollut varaa maksaa velkojaan. Talojen arvo romahti, jolloin talo ei enää kelvannut pankille lainan vakuudeksi, ja talo jouduttiin myymään. Ihmiset menettivät kotejaan. Yksityishenkilöiden tekemät takaukset olivat yleisiä, ja lainoja oli taattu monessa perheessä ristiin. Niinpä jotkut saivat sukulaistenkin velat päälle. Työttömyys oli valtavaa: Suomessa oli työttömiä pahimmillaan yli 500 000.

Jokainen suomalainen tuntee jonkun, jolta lama vei jotain. Lainamäärät moninkertaistuivat yhdessä yössä, ja monien velkataakka paisui suhteettomaksi. Ei tarvitse kovin kauaa miettiä, miksi suomalaisten suhtautuminen velkaan on mitä on. Vanhat traumat puskevat helposti pintaan, kun velasta puhutaan, joten jos vanhempasi tai sukulaisesi suhtautuu lainaan nihkeästi, tässä voi olla siihen syy. Kun perusturvallisuuden tunne horjuu, kestää kauan, ennen kuin se rakentuu takaisin. Tämä näkyy laman iskuja saaneissa ihmisissä esimerkiksi riskin karttamisena, ja he voivat pitää sijoittamista nimenomaan suurena riskinä.

**Suomessa ei ole kovin
montaa sellaista ihmistä,
jota lama ei olisi jollain
tavalla koskettanut,
ainakin välillisesti.**

Vaurastuminen on mahdollista kaikille – myös sinulle!

Paranna rahatilannettasi helposti ja ota oma talous haltuun jo tänään! *Näin tehdään rahaa* on kattava vinkkipaketti, josta opit kaiken tarvittavan rahasta ja sijoittamisesta. Kirjasta löydät helposti ymmärrettävää tietoa niin osakkeista, verkostoitumisesta kuin työelämästäkin. Samalla opit välttämään pahimpia huijauksia matkallasi kohti menestystä.

www.wsoy.fi

N36.2

ISBN: 978-951-0-51734-5